

PSYKISK LIDELSE OG AFHÆNGIGHEDSSYNDROM

PROJEKT ROSA OKTOBER 2018

CAND.PSYCH. STEEN GULDAGER, SOCIALPSYKOLOGISK CENTER

Hvad kendetegner målgruppen?
Hvordan håndterer vi det?

Det menneskelige

Det faglige:

Rusmidler og psykiatri

Kognition

Behandling/pædagogik

Det organisatoriske:

falde mellem to stole, udredning

DET BASALE

3

DET BASALE

AMALIE

4

Card.psych. Steen Guldager Socialpsykologisk Center
steen@socialpsykologi.dk www.socialpsykologi.dk

RUSMIDLER

5

*Man stopper ligesom,
når man hører
at de drikker
eller tager stoffer*

RUSMIDLER

6

- ▶ Hvad er op og ned ift. rusmidlerne?
- ▶ Udgør de et særskilt problem, der kan behandles som et problem i sig selv?
- ▶ Eller er de mere et tilstødende følgeproblem, en copingstrategi, der er en følge af afmagt ift. mistrivsel?

TABEL 1.1.7. DEN PROCENTVISE ANDEL AF DE 16-24-ÅRIGE, DER SENESTE MÅNED, SENESTE ÅR OG NOGENSINDE HAR BRUGT HASH I PÅGÆLDENDE ÅR

Brugt hash	1994 (n=735)	2000 (n=1.728)	2005 (n= 919)	2008 (n=862)	2010 (n=1.643)	2013 (n=1.652)
Seneste måned	3,7	7,8	8,2	8,1	7,1	8,5
Seneste år (seneste måned medregnet)	12,9	20,1	20,5	21,3	18,9	23,9
Nogensinde	34,7	41,5	44,2	41,1	38,0	41,5

Kilde: Upublicerede tal fra Sundhedsstyrelsen baseret på SUSY 1994, SUSY 2000, SUSY 2005, AiD 2008, SUSY 2010 og SUSY 2013

TABEL 1.1.8. DEN PROCENTVISE ANDEL AF DE 16-24-ÅRIGE, DER SENESTE MÅNED, SENESTE ÅR OG NOGENSINDE HAR BRUGT ANDRE ILLEGALE STOFFER END HASH I PÅGÆLDENDE ÅR

Brugt ét eller flere af de andre illegale stoffer end hash	1994 (n=740)	2000 (n=1.690)	2005 (n=900)	2008 (n=858)	2010 (n=1.619)	2013 (n=1.619)
Seneste måned	0,0	3,0	2,0	2,3	1,7	1,6
Seneste år (seneste måned medregnet)	0,7	8,0	5,3	8,0	4,3	3,9
Nogensinde	3,0	14,5	14,2	15,2	10,6	9,1

Kilde: Upublicerede tal fra Sundhedsstyrelsen baseret på SUSY 1994, SUSY 2000, SUSY 2005, AiD 2008, SUSY 2010 og SUSY 2013

- ▶ Hvis hovedproblemet er at rusmidlerne i sig selv gør mennesker afhængige...
- ▶ Hvorfor er det så ikke mere end 2,6% af de unge der har prøvet at ryge hash, der går i behandling?
 - ▶ Er de 97,4% en slags immune overmennesker?
 - ▶ Eller er hovedproblemet omkring rusmiddelafhængighed noget helt andet?

FORSKNINGSPROJEKTET

10

**Sygekassernes Helsefond finansierer
forskningsprojekt til belysning af
comorbiditeten mellem misbrug, psykiske
lidelser og antisocial adfærd**

**Det gennemføres over to år (2009 og 2010)
i et samarbejde mellem
Fredericia Misbrugscenter (psykologerne
Steen Guldager og Inger Holm)
og Århus Universitets Center for
Rusmiddelforskning
(psykolog Morten Hesse)**

**Fredericia Misbrugscenter,
Stofmisbrugsbehandlingen (N:102),
og alkoholbehandlingen (N:92),
69% mænd, 31% kvinder,
gennemsnitsalder 37,5 år**

**Knapt 250 igennem 3 timers
udredning med neuropsykologiske
tests, psykiatriske interviews,
personlighedsprofil, m.m.**

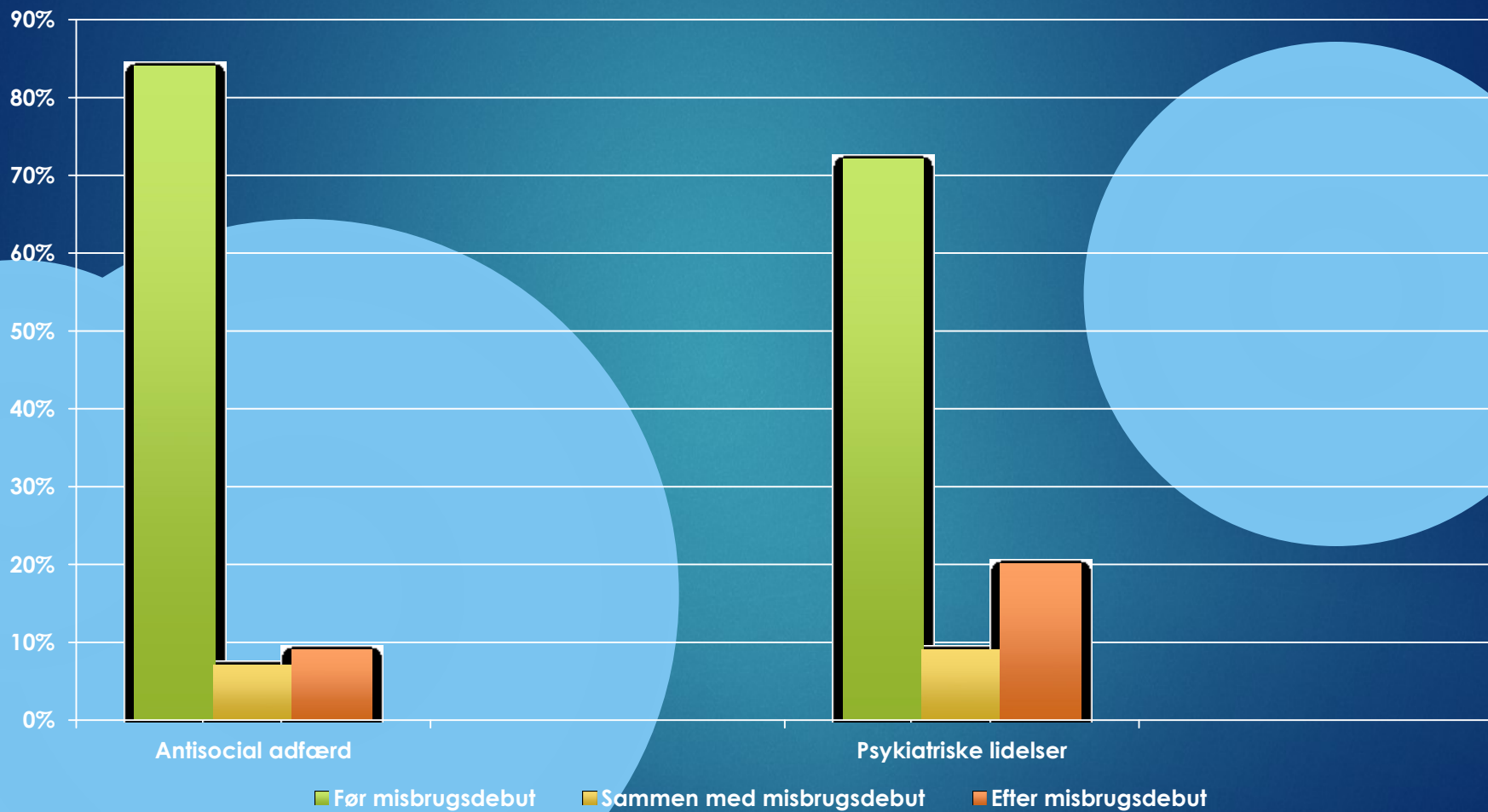
**194 af dem med fuld
gennemførelse**

Lidelse	Procent
Klinisk depression	50.0%
Dysthymi	30.4%
Selv mordstanker eller -handlinger	58.8%
Mani eller hypomani	30.4%
Panikangst	28.9%
Agorafobi	43.3%
Social fobi	44.3%
OCD	14.4%
PTSD	13.4%
Generaliseret angst	43.8%
Alle akse I lidelser	80.4%
Psykotiske lidelser	15.0%
Alkoholafhængighed	71.1%
Stofafhængighed	57.2%
Adfærdsstyrrelse eller antisocial adfærd	86.6%

Psykiatri og rusmiddelafhængighed

13

- ▶ 80,4% havde mindst én psykiatrisk lidelse ud over rusmiddelafhængighed
72% (= 58% af alle) af disse havde diagnosticerbare symptomer på psykiske lidelser flere år før rusmiddeldebut.
- ▶ De havde også mere alvorlige kliniske symptomer nu end de, hvor symptomerne på psykiske lidelser kom senere end rusmidlerne

Guldager, S., Holm I.L., Hesse, M. (2012),
Order of age at onset for substance use,
substance use disorder, conduct disorder
and psychiatric illness,
Mental Health and Substance Use,
vol. 5 issue 2, 73-84

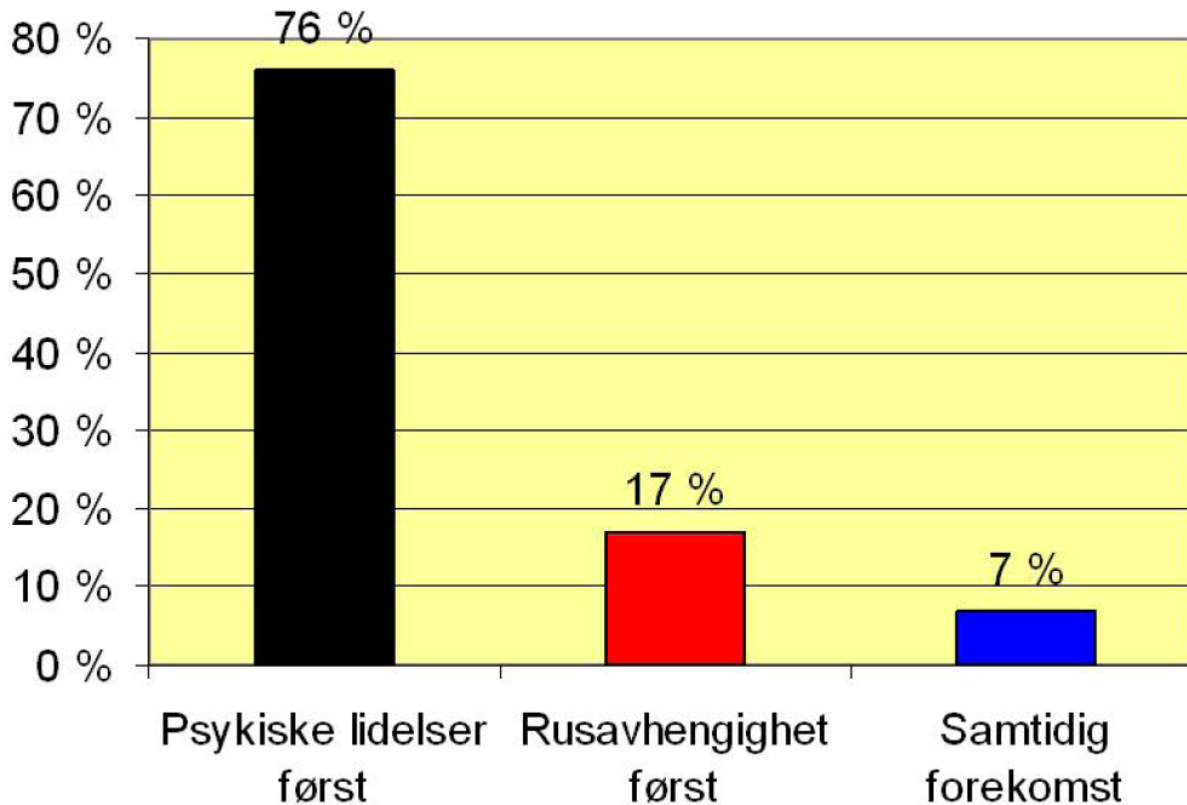
287 PRS I MISBRUGSBEHANDLING I NORGE, FULGT 1997-2004

16

Livstidsforekomst av Akse I lidelser

	ROP	Oslo
Psykoser	-	0,4%
Bipolare lidelser	5%	1,6%
Depresjoner	44 %	18%
Dystymi	40%	10%
Agorafobi/panikk	48%	11%
Sosialfobi	46%	14%
GAD	19%	5%
Spesifikk fobi	47%	14%
PTSD	19%	-
Somatisering	26%	4%
Tvangslidelser	8%	1.5%
Spiseforstyrrelser	9%	2%

Hvor mange har en psykisk lidelse før rusafhængighed? N=261.

Reference:

**Anne Signe Landheim (2008):
Psykiske Lidelser hos Pasienter i
Russektoren:**

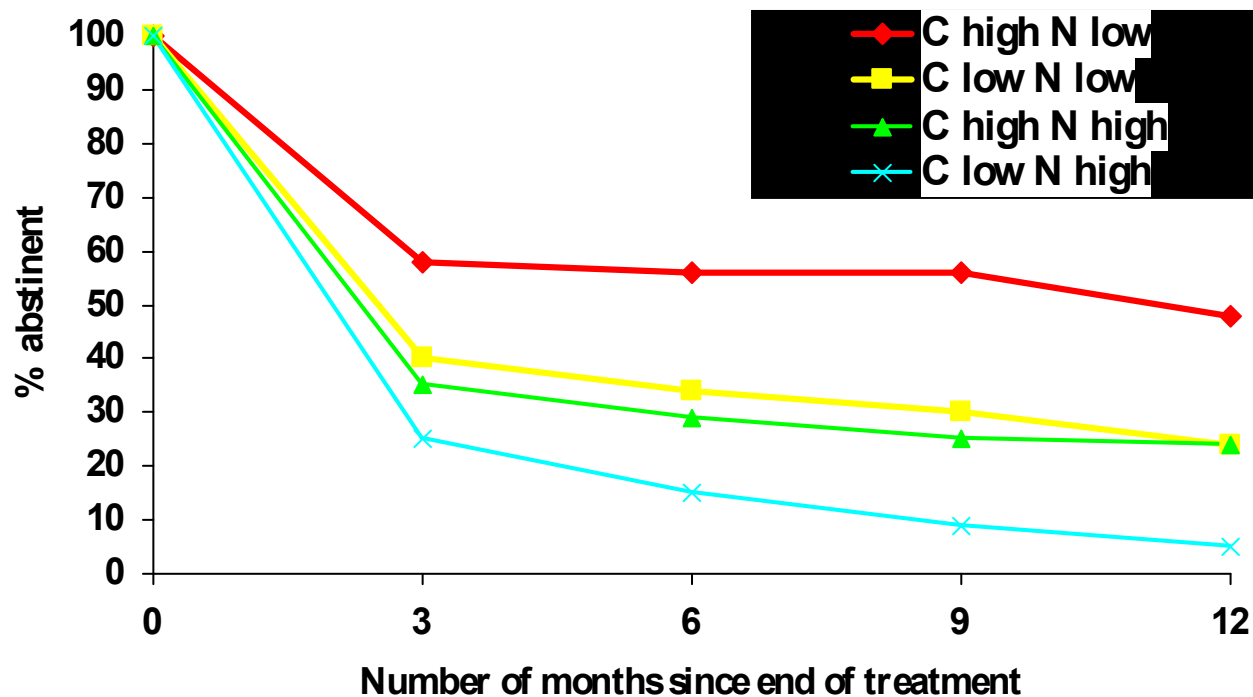
**Forekomst og Relasjon til
Langtidsforløpet av Rusmisbruket.
En tverrsnittstudie og en prospektiv
studie i to fylker.**

**Doktoravhandling,
Medisinsk Fakultet, Universitetet i Oslo**

BEHANDLING, PSYKIATRI OG TILBAGEFALD (N=108)

FISHER LA ET AL. ALCOHOL CLIN EXP RES 1998; 22:1041-47

19

- ▶ Kvinder i misbrugsbehandling med emotionelt ustabil personlighedsstruktur, borderline type, havde stort set en gennemførelsesrate på nul
- ▶ Kvinder i misbrugsbehandling med emotionelt ustabil personlighedsstruktur, borderline type, som samtidigt behandles med kognitiv terapi m.m. for deres personlighedsforstyrrelse, havde stort set samme succesrate som de andre klienter i misbrugsbehandling

'Det skal understreges, at den regionale behandlingspsykiatri ikke må afvise at udrede eller behandle borgere med en behandlingskrævende psykisk lidelse med den begrundelse, at de har et stofmisbrug/alkoholafhængighed.

Ligeledes må kommunen ikke afvise at udrede eller behandle personer med stofmisbrug/alkoholafhængighed med den begrundelse, at de har en psykisk lidelse.'

NATIONALE RETNINGSLINJER FOR DEN SOCIALE STOFMISBRUGSBEHANDLING

22

1. Systematisk screening og udredning

Det anbefales, at borgere, der ønsker behandling for et stofmisbrug, systematisk screenes og udredes for sociale, psykiske og fysiske problemstillinger. Screening og udredning bør udføres og vurderes af fagligt kvalificeret personale, med brug af validerede instrumenter, gennemføres i tæt samarbejde med borgeren, og resultaterne bruges i planlægningen af behandlingen.

Læs retningslinje for Screening og udredning.

Sekventiel, Parallel og integreret indsats

Det menneskelige
Det faglige
Det organisatoriske

DET MENNESKELIGE

25

Vi kan se borgeren lidt for meget som
'en skizofren misbruger',
som er anderledes, svær at forstå,
og som vi skal behandle helt særligt,
og primært ud fra en professionel forståelse
af misbrug og skizofreni

Og lidt for lidt som et helt almindeligt
menneske ligesom mig selv,
med udfordringer på nogle områder,
og kompetencer på andre

DET MENNESKELIGE

26

Da sygeplejersken kom ind, vendte jeg det hvide ud af øjnene og tænkte, skrid, det der falske lort har jeg hørt før!

Min helbredelse begyndte, da hun fortalte mig, hvilken størrelse hun bruger i sko!

Jeg kunne mærke, hun var et menneske!

Anyu, første gang på B&U-psyk som 2 ½ årig.
I behandling i psykiatrien i 1998-2014,
10 år paranoid skizofreni (Leponex 4x),
så borderline, mere end 100 fikseringer, i koma 38 dage.
I dag fitnessinstruktør m.m., bl.a. i psykiatrien for patienter

DET MENNESKELIGE

27

'Du kan også få en kriseplan 😊'

'En HVAFFORNOGET ???'

*'Ja, så kan vi se på,
hvilke problematikker, du står i 😊'*

*'Og om der er andre instanser,
der skal involveres 😊'*

'???'

*'Så drikker vi noget kaffe og fortæller røverhistorier,
hvis du har lyst.'*

Hvis du har noget bøvl, ser vi på det sammen.'

200 studier, 14.000 patienter:

Metodeforskelle: 25%

Alliance 75%

Bruce E Wampold:

How important are the common factors in psychotherapy?

An update.

World Psychiatry. 2015 Oct; 14(3): 270–277.

DET MENNESKELIGE

29

*'The opposite of addiction
is not sobriety -
it is human connection'*

Johann Hari (Chasing the Scream)

DET MENNESKELIGE

30

Inden du mødes med den anden:

***Tænk over, at den anden
selvfølgelig grundlæggende
er et helt almindeligt menneske
som dig selv,***

***vil gerne have det godt
med nogle mennesker,
vil gerne værdsættes for noget,
man kan bidrage med, osv.***

DET MENNESKELIGE

31

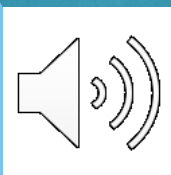
*... og opfør dig som et helt
almindeligt menneske!*

Tal med almindeligt sprog,
slap af så meget du kan,
Lad være med at lave for meget
om på dig selv,
skjule for meget af dig selv

DET MENNESKELIGE

32

Speciallæge i psykiatri og hjerneforsker Peter Lund Madsen
og psykiatrisk sygeplejerske fra distriktpsychiatrien Anette Vårdlid

Card.psych. Steen Guldager Socialpsykologisk Center
steen@socialpsykologi.dk www.socialpsykologi.dk

DET MENNESKELIGE

33

*‘Må jeg smække stængerne op,
hvis jeg tager skoene af?
Jeg er lidt træt af at sidde,
jeg har lige kørt i bil i lang tid’*

*‘Hvis jeg virker lidt stille, er det
bare fordi..., det har ikke noget
med dig at gøre’*

*‘Jeg kunne huske, at du rigtig godt
kunne lide brunsviger’*

EKSEMPLER - LOGIK

34

'Jeg vil rigtig gerne prøve at hjælpe, men jeg kan ikke gøre det alene.

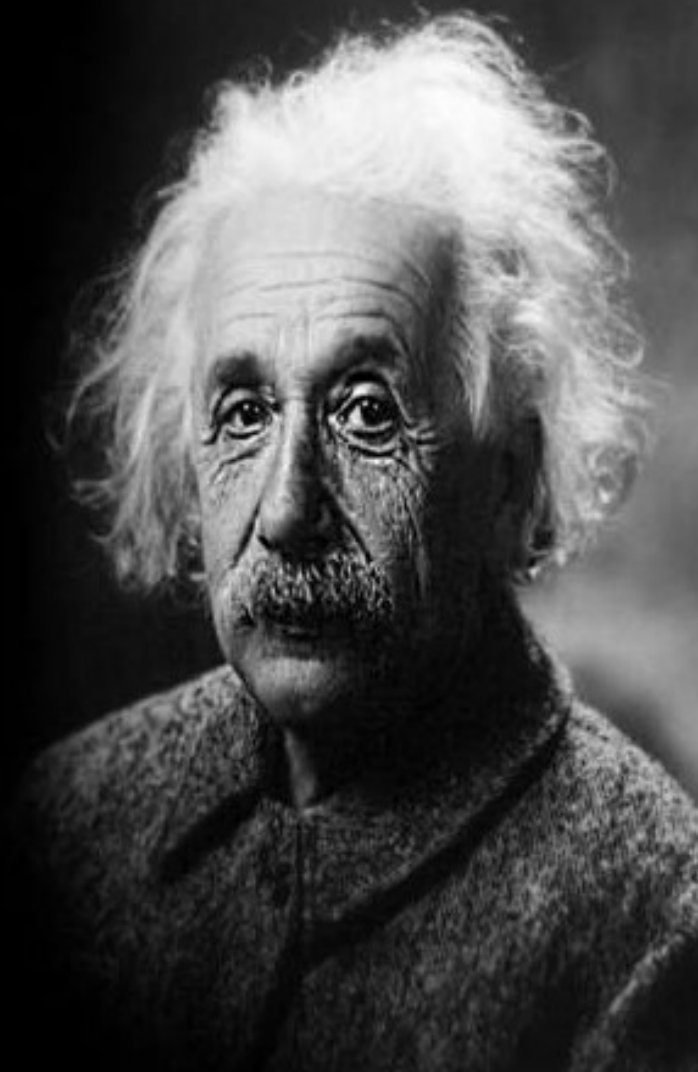
Jeg har rigtig meget brug for at du hjælper mig.

Jeg kan kun gøre det ordentligt, hvis vi teamer op.

For at kunne være til lidt nytte og være en god makker, har jeg FØRST brug for at du lige hjælper mig med at forstå, hvordan tingene fungerer bedst for dig'

“Insanity: doing
the same thing
over and over
again and
expecting
different
results.”

Albert Einstein

PROBLEMDEFINITIONENS KONSEKVENSER

36

INDDRAGELSE

37

2: At være en ressource!

At kunne bidrage, 'blive til i fællesskabet'

3: Socialt liv

Vennekreds, familie, (professionelle), etc.

1: Det basale
(bolig, økonomi, ernæring, hygiejne, søvn, somatik, etc.)

4: Pædagogisk/ terapeutisk strategi

Hvilken tilgang har borgeren brug for/profiterer af iff. den samlede profil?

5: Medicinsk behandling

Psykofarmaka, evt. substitutionsmedicin

Esbjerg Hest Cafe Mekaniker

Når vores hjælp ikke virker, som vi forventer -
... kunne der være noget, vi har overset?

KOMPLICERENDE FAKTORER

40

Cand.psych. Steen Guldager Socialpsykologisk
Center steen@socialpsykologi.dk
www.socialpsykologi.dk

Kognition som en menneskelig, faglig
og pædagogisk afgørende faktor

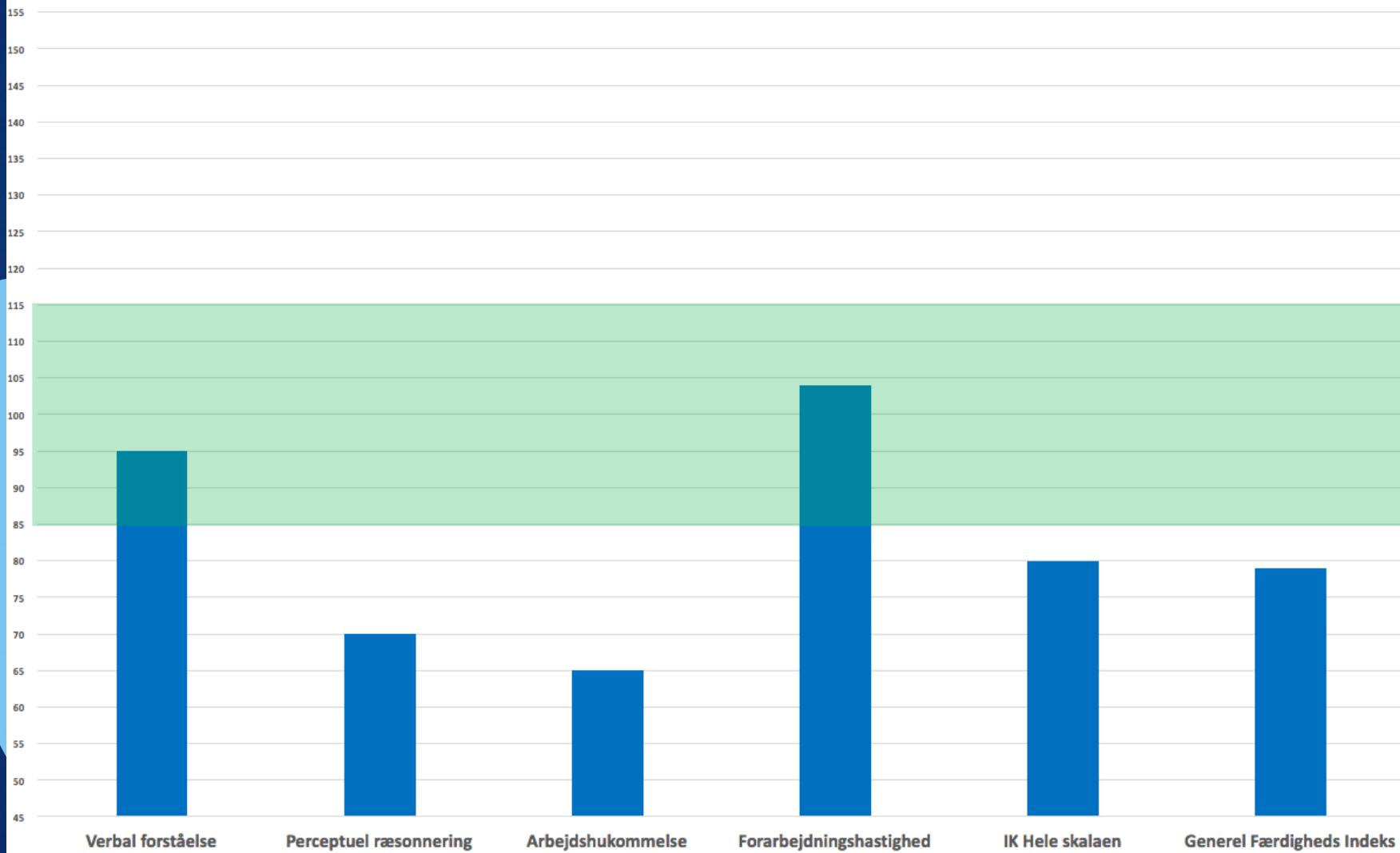
DET FAGLIGE

41

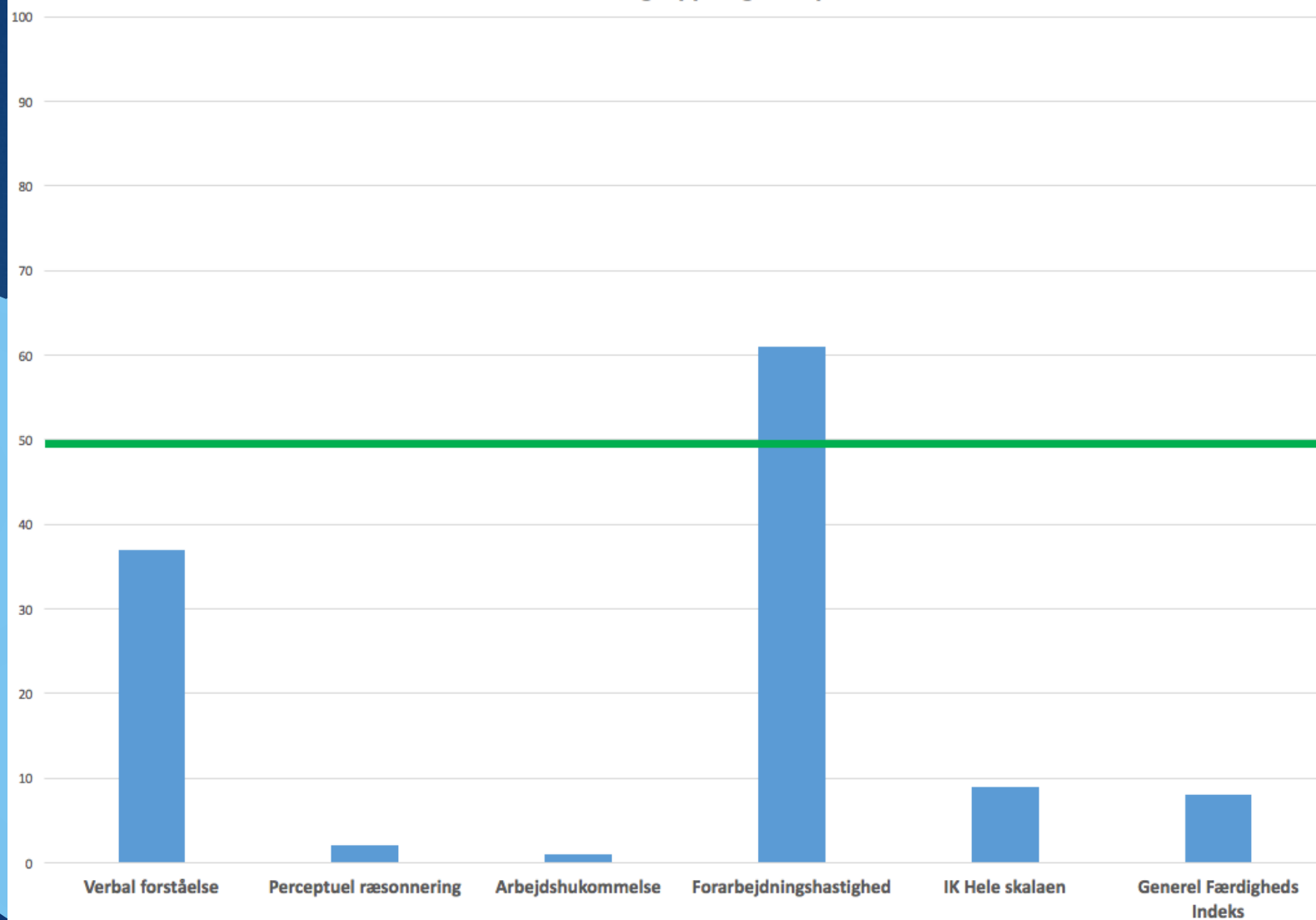

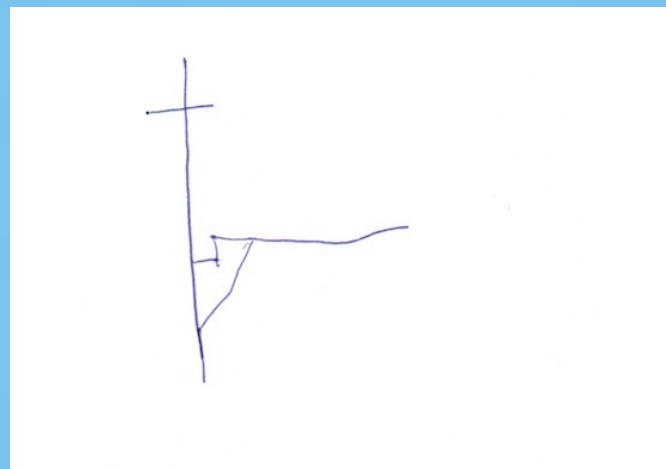
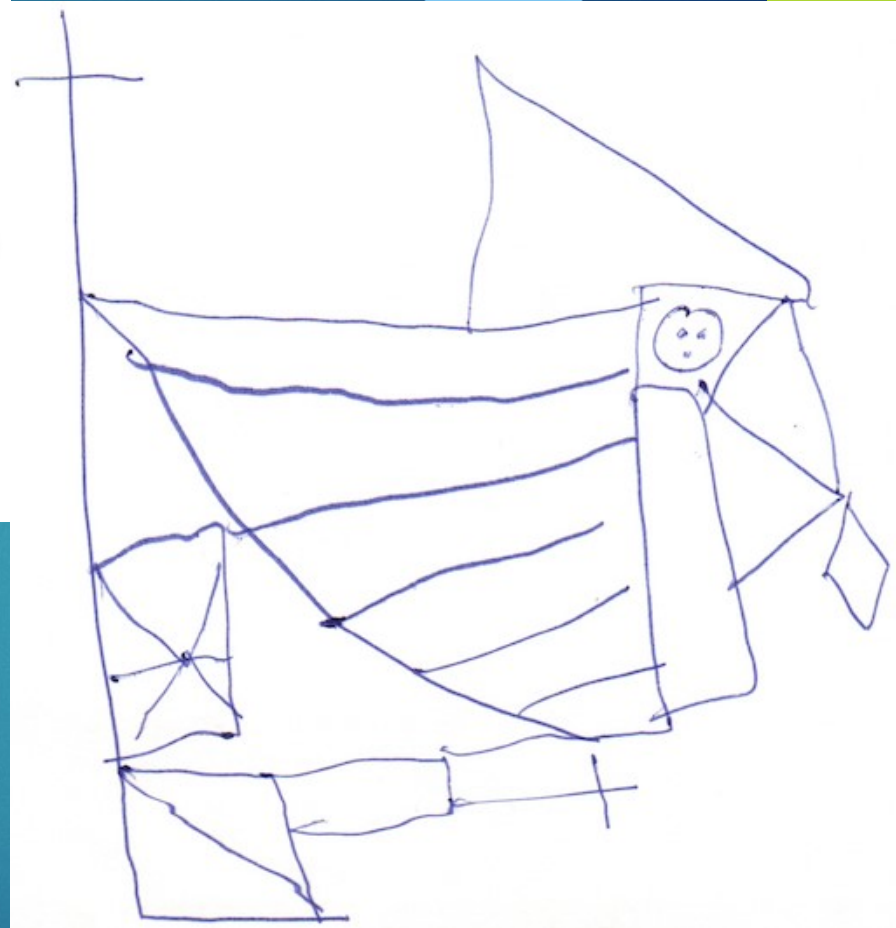
Card.psych. Steen Guldager Socialpsykologisk Center
steen@socialpsykologi.dk www.socialpsykologi.dk

NN's IQ ift. hendes aldersgruppe

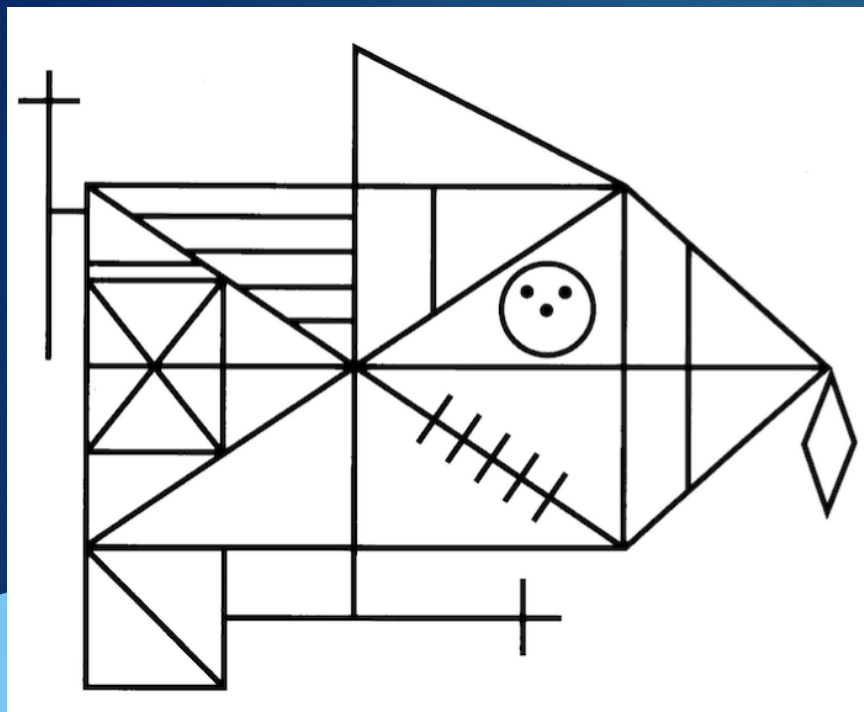

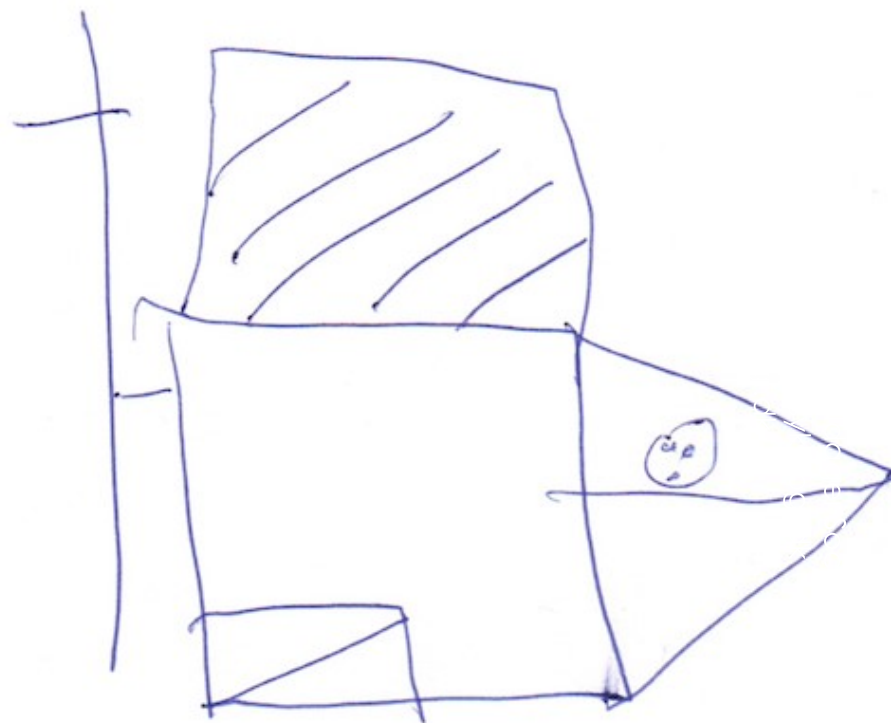
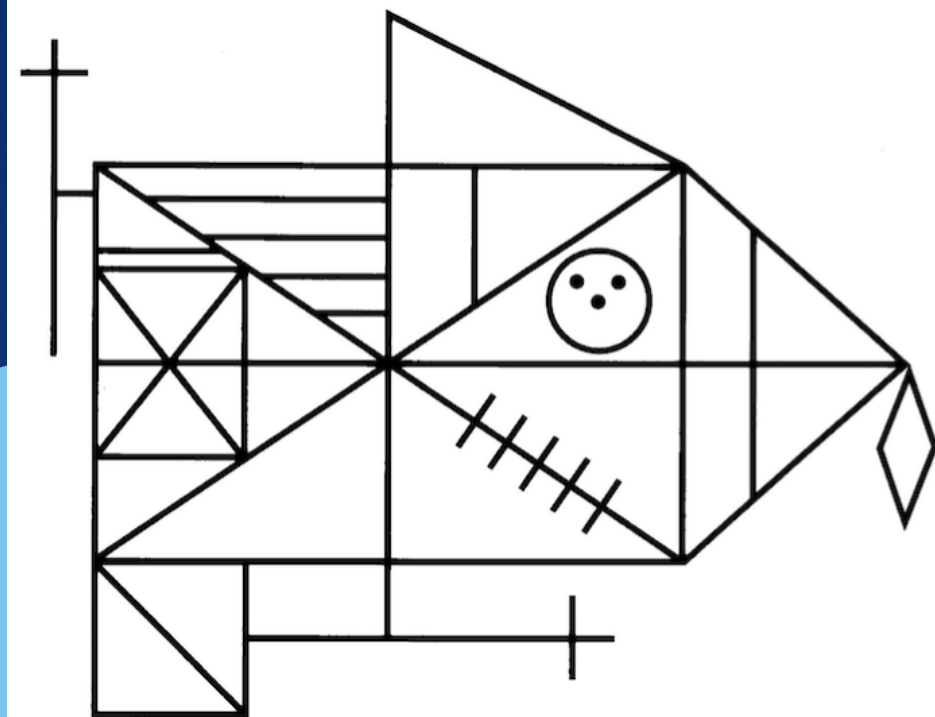
NN ift. hendes aldersgruppe og køn, percentiler

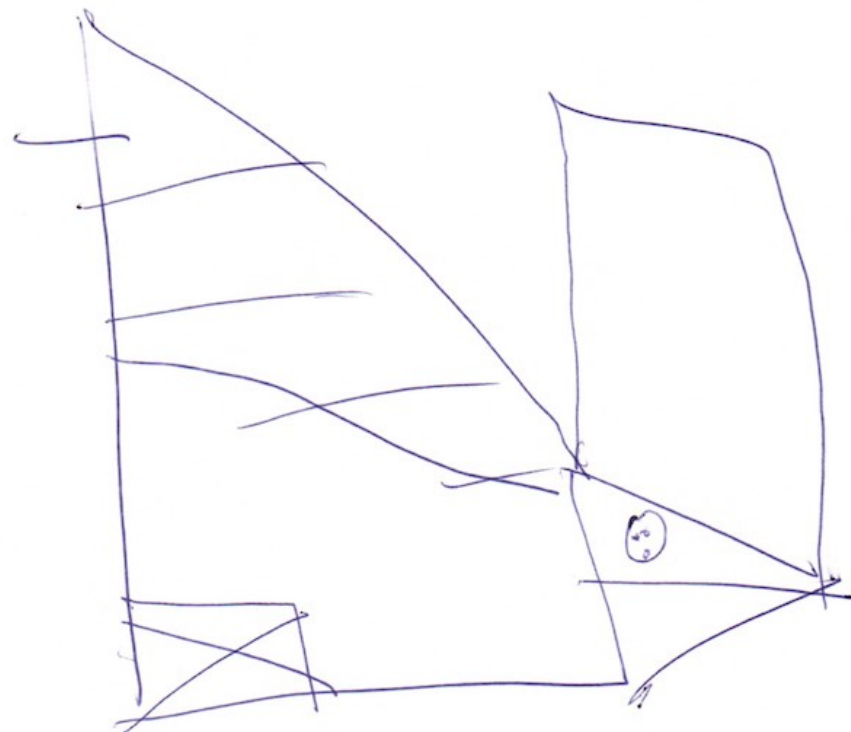
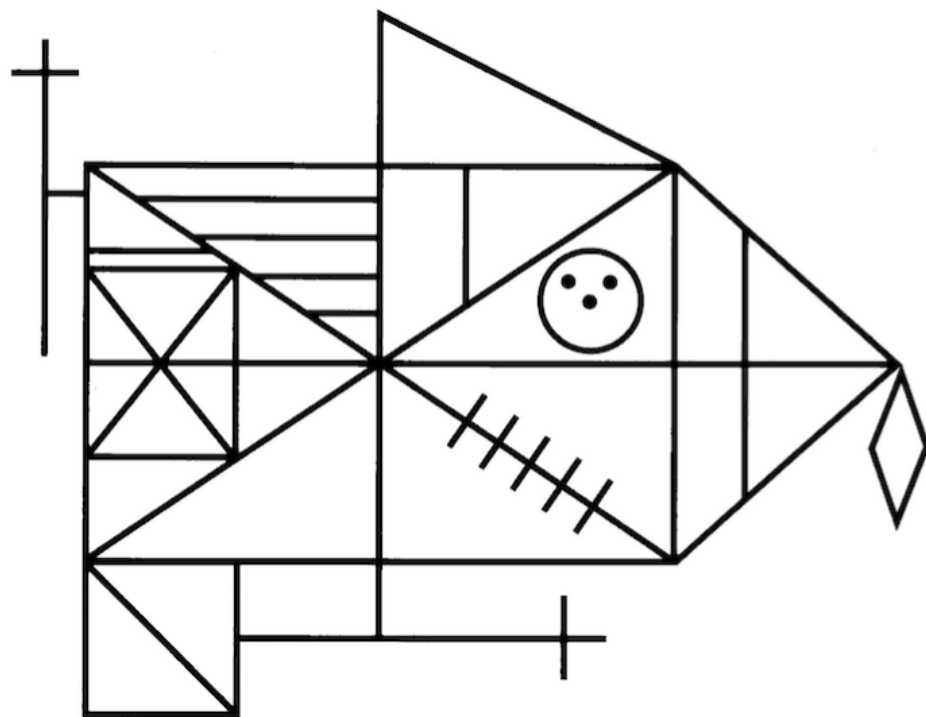

RCFT – mens hun kan se
originalen hele tiden

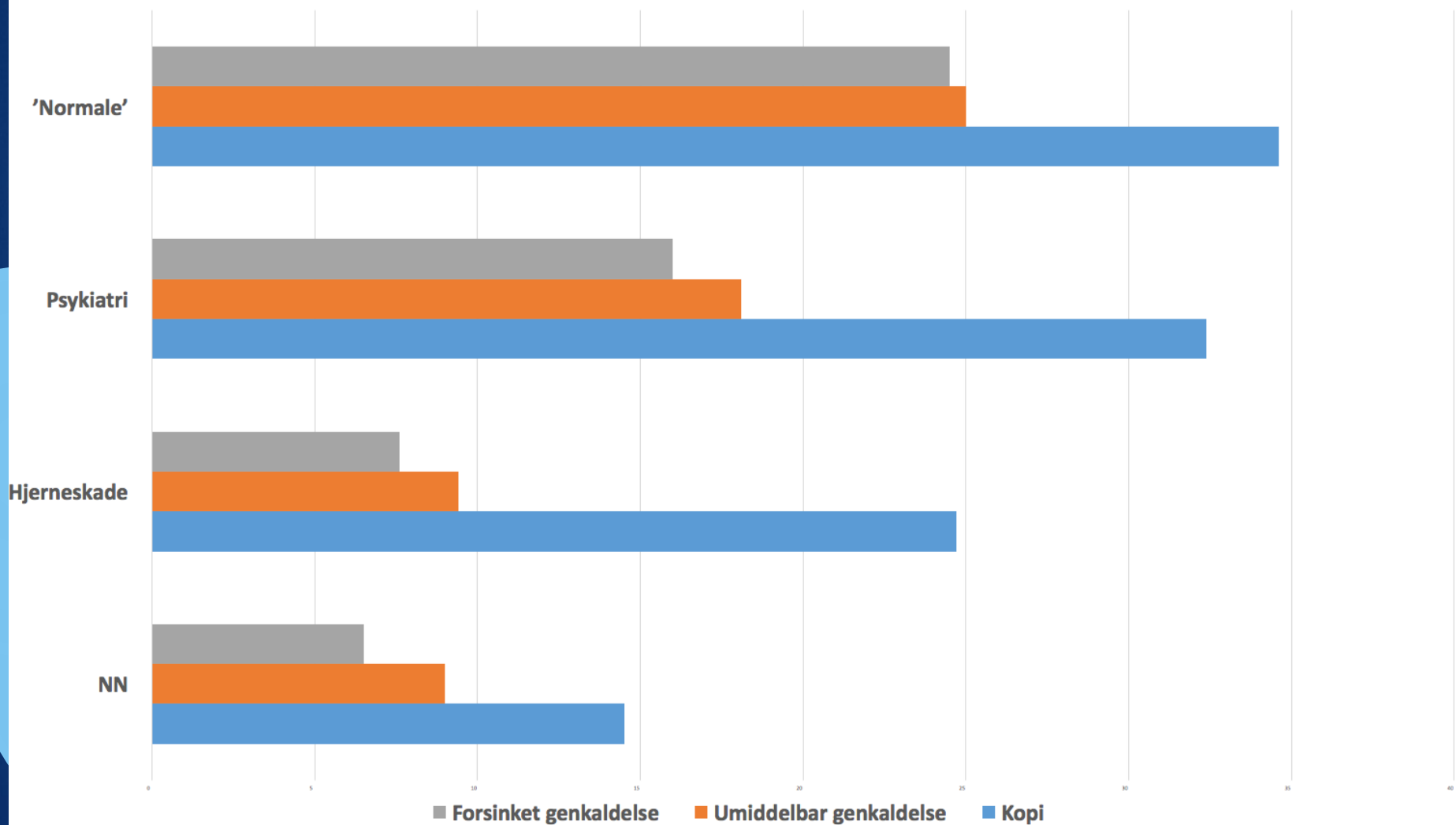

RCFT – efter hukommelsen efter 2-3 minutter

RCFT – efter hukommelsen efter $\frac{1}{2}$ time

RCFT

Kognitivt funktionsniveau

- En enkel
grovscreening,
gratis og tager
- 10 minutter

MOCA

49

- ▶ Kort, koncentreret kognitiv screener
- ▶ Tager ca. 10 min at administrere
- ▶ Vær lidt OBS på borgerens aktuelle tilstand og situationen, og om borgeren ønsker at opnå noget ved at fremstå dårligere end vedkommende er, straf ikke, men venlig, direkte ærlig dialog – hvad kan borgeren få ud af at være ærlig?
- ▶ Sammenhold med det du ved om borgerens baggrund og livshistorik, dine oplevelser af borgeren, etc.

MOCA

50

Links:

- ▶ Test:
- ▶ http://www.mocatest.org/pdf_files/test/MoCA-Test-Danish-2010.pdf
- ▶ Instruktioner:
- ▶ http://www.mocatest.org/pdf_files/instructions/MoCA-Instructions-Danish-2010.pdf
- ▶ NB fejl i instruktioner til opgave 4, scoring: ikke 12, men 1 point!

Montreal Cognitive Assessment (MOCA)

Navn: _____ Fødselsdag: _____ Køn: _____ Uddannelse: _____

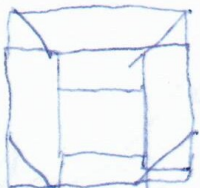
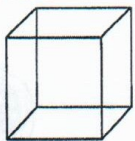
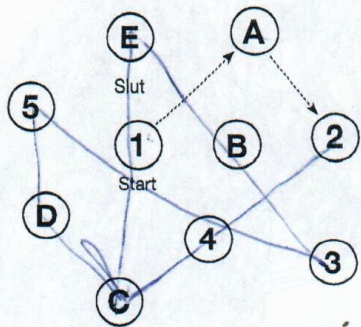
VISUOSPATIEL / EKSEKUTIV		Kopier kubens		Tegn en urskive, der viser 10 min. over 11 (3 points)				
				Kontur [] Tal [] Visere []		___/5		
BENÆVNELSE						___/3		
HUKOMMELSE		ANSIGT	FLØJL	KIRKE	IRIS	RØD	Ingen point	
Læs ordliste: Patienten skal gentage dem. Lav 2 forsøg. Genfremkald efter 5 min.	1. forsøg							
	2. forsøg							
OPMÆRKSOMHED	Læs talrække (1 tal/sek.). Patienten skal gentage tal i samme rækkefølge. [] 2 1 8 5 4		[] 7 4 2				___/2	
Læs bogstavlisten. Patienten skal banke i bordet med hånden, hver gang bogstav A læses. Ingen point ved > 2 fejl. []	F B A C M N A A J K L B A F A K D E A A A J A M O F A A B						___/1	
Serial subtraktion med 7. Start med 100	[] 93	[] 86	[] 79	[] 72	[] 65		___/3	
	4-5 rigtige = 3 2-3 rigtige = 2 1 rigtig = 1 0 rigtig = 0							
SPROG	Gentag: Jeg ved kun, at det er John, der skal hjælpe i dag. Katten gemte sig altid under sofaen, når hundene var i stuen.				[] []		___/2	
Ordmobilisering:	Nævn alle de ord du kan på 1 minut, der begynder med bogstavet F [] _____ (N ≥ 11 ord)						___/1	
ABSTRAKTION	Ligheden mellem banan - appelsin = frugt		[] tog - cykel		[] ur - lineal		___/2	
FORSINKET GENKALDELSE	Genkaldelse uden hjælp	ANSIGT []	FLØJL []	KIRKE []	IRIS []	RØD []	kun point for genkaldelse uden hjælp	
Frivilligt	Kategoriell hjælp choise							
ORIENTERING		DATO []	MDR. []	ÅR []	DAG []	PLADS []	BY []	___/6
Normal ≥ 26/30				TOTAL _____/30		Tilføj 1 point hvis ≤ 12 års uddannelse		

Udført af: _____

VISUOSPATIEL/EKSEKUTIV

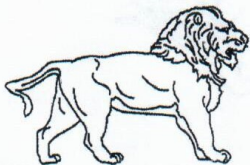
Kopier kuben

Tegn en urskive, der viser 10 min. over 11 (3 points)

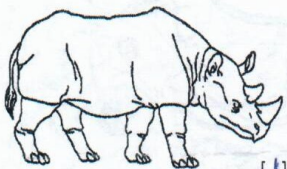

Kontur [9] Tal [10] Visere [4] 0/5

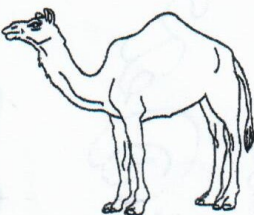
BENÆVNELSE

[1]

[1]

[1]

3/3

HUKOMMELSE

Læs ordliste: Patienten skal gentage dem. Lav 2 forsøg. Genfremkald efter 5 min.

	ANSIGT	FLØJL	KIRKE	IRIS	RØD
1. forsøg	1				1
2. forsøg	1				1

Ingen point

OPMÆRKSOMHED

Læs talrække (1 tal/sek.). Patienten skal gentage tal i samme rækkefølge. [1] 2 1 8 5 4
Patienten skal gentage tal i omvendt rækkefølge. [0] 7 4 2

1/2

Læs bogstavlisten. Patienten skal banke i bordet med hånden, hver gang bogstav A læses.

Ingen point ved > 2 fejl. [] **F B A C M N A A J K L B A F A K D E A A A J A M O F A A B**

0

Seriel subtraktion med 7. Start med 100

[0] 93 [1] 86 [1] 79 [1] 72 [1] 65
4-5 rigtige = 3 2-3 rigtige = 2 1 rigtig = 1 0 rigtig = 0

3/3

SPROG

Gentag: Jeg ved kun, at det er John, der skal hjælpe i dag.
Katten gemte sig altid under sofaen, når hundene var i stuen.

[1] 0

1/2

Ordmobilisering: Nævn alle de ord du kan på 1 minut, der begynder med bogstavet F [] **8** (N ≥ 11 ord)

0/1

ABSTRAKTION

Ligheden mellem banan - appelsin = frugt [0] tog - cykel [0] ur - lineal [0]

2/2

FORSINKET GENKALDELSE

Genkaldelse uden hjælp	ANSIGT	FLØJL	KIRKE	IRIS	RØD
	[0]	[0]	[0]	[0]	[0]

0/5

Frivilligt Kategoriel hjælp choice

				1
--	--	--	--	---

kun point for genkaldelse uden hjælp

ORIENTERING

DATO	MDR.	ÅR	DAG	STED	BY
[0]	[1]	[1]	[1]	[1]	[1]

5/6

Normer

<i>MoCA</i>	<i>Ikke-demente (N = 90)</i>	<i>MCI (N = 94)</i>	<i>Let AD (N = 93)</i>
Gennemsnitlig score*	27,4	22,1	16,2
SD	2,2	3,1	4,8
Range	25,2 - 29,6	19,0 - 25,2	21,0 - 11,4

* personer med ≤ 12 års skolegang og uddannelse har fået tillagt et ekstra point.

- ▶ **Udviklende eller kompenserende pædagogik?**
 - ▶ **Bede en lam mand om at gå?**
 - ▶ **Videreformidle / 'undervise' samarbejdsparter?**

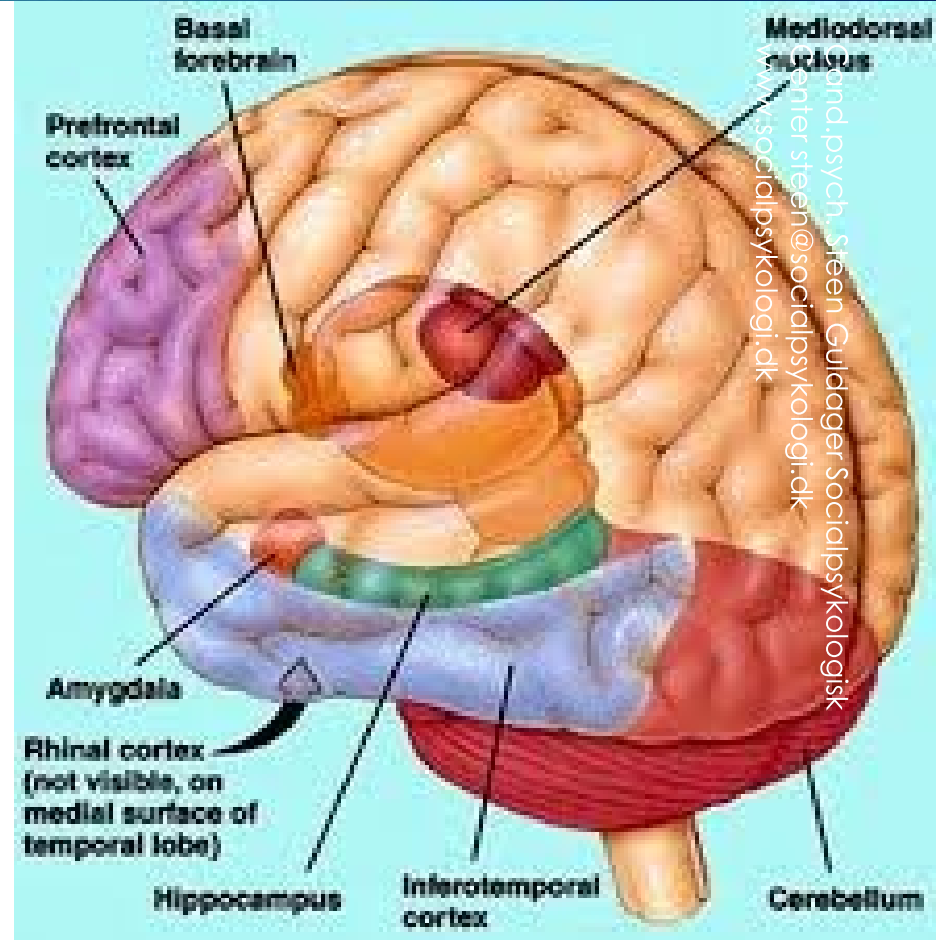
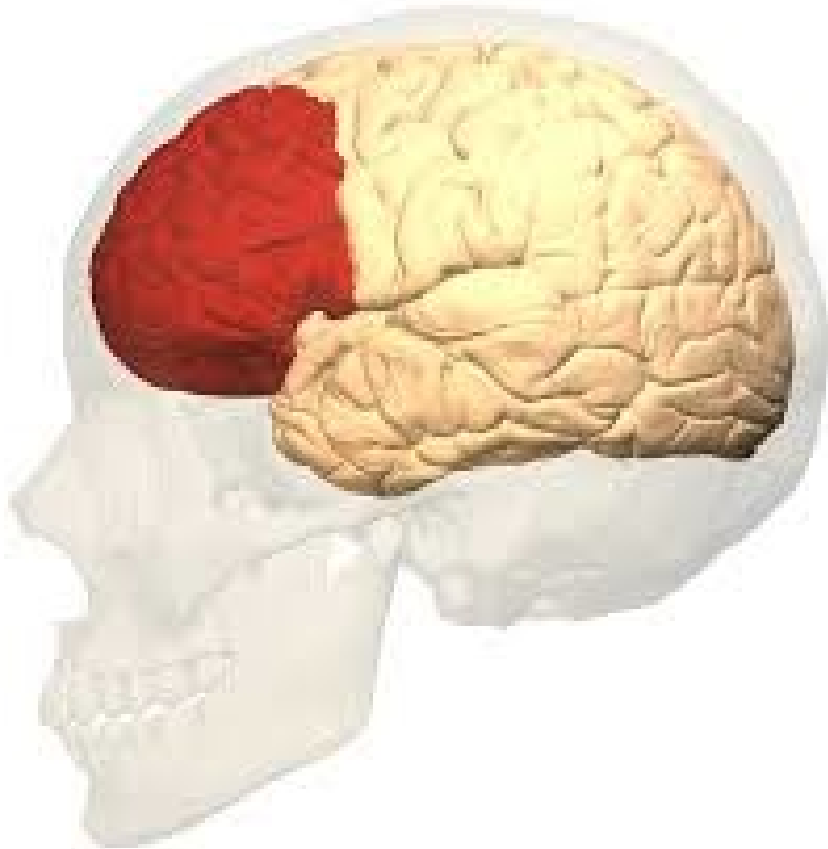
- ▶ Ex Fredericia: komme til aftaler
- ▶ Ex Viborg: få gjort rent, lave mad, spise, hvor meget kontakt til personalet, etc.?
 - ▶ Ex Odense: job?
 - ▶ Ex Viborg: misbrug og job?
- ▶ Holstebro – fest eller udredning?
Udredning ude eller hjemme?

Psykiatriske lidelser, rusmidler, kognition og pædagogik:

- ▶ Hukommelse
- ▶ Opmærksomhed
- ▶ Eksekutivfunktioner

PRÆFRONTAL CORTEX

57

and, psych. Steen Guldager, Sociopsykologisk
center steen@sociopsykologi.dk
www.sociopsykologi.dk

EKSEKUTIVFUNKTIONERNE

58

- ▶ Adfærdsregulering:
Evnen til at opretholde en passende regulering af egen adfærd og emotionelle responser
- ▶ Metakognition:
Evnen til systematisk at problemløse via planlægning og organisering, samt at kunne holde disse opgaveløsningselementer i en aktiv arbejdshukommelse

MEDFØDTE/PÅDRAGEDE KOGNITIVE SKADER/FUNKTIONSNEDSÆTTELSE

59

Gener:

- ▶ De sidste tre generationer i familien?
- ▶ Eksempler: Mathias, Maria

Graviditet:

- ▶ Rygning, alkohol, hash, andre stoffer, legal medicin
- ▶ Pesticider
- ▶ Arbejds miljø (opløsningsmidler, etc.)
- ▶ Sygdomme (eks Kbh, mor ulandsfrivillig)
- ▶ Traumer/stress hos moderen
- ▶ Rhesus-konflikt, svangerskabsforgiftning, etc.
- ▶ Toxoplasmose (parasit, katte)
- ▶ CMV – Cytomegalvirus (i familie med herpesvirus)

Fødsel:

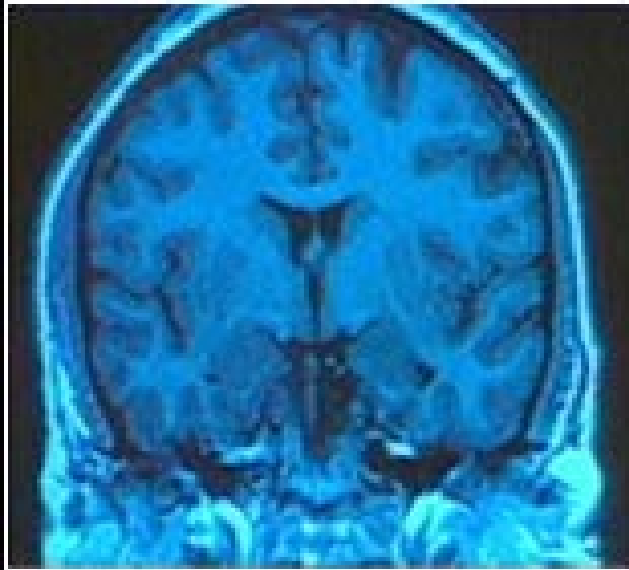
- ▶ **Komplikationer, iltmangel**
- ▶ **For tidlig fødsel, moderkageløsning**

Opvækst:

- ▶ **Omsorgssvigt, traumer, overgreb**

COMORBID ALKOHOLAFHÆNGIGHED

61

Normal
43-year-old

Alcoholic
43-year-old

Cand. psych. Steen Guldager, Socialpsykologisk
Center, steen@socialpsykologi.dk
www.socialpsykologi.dk

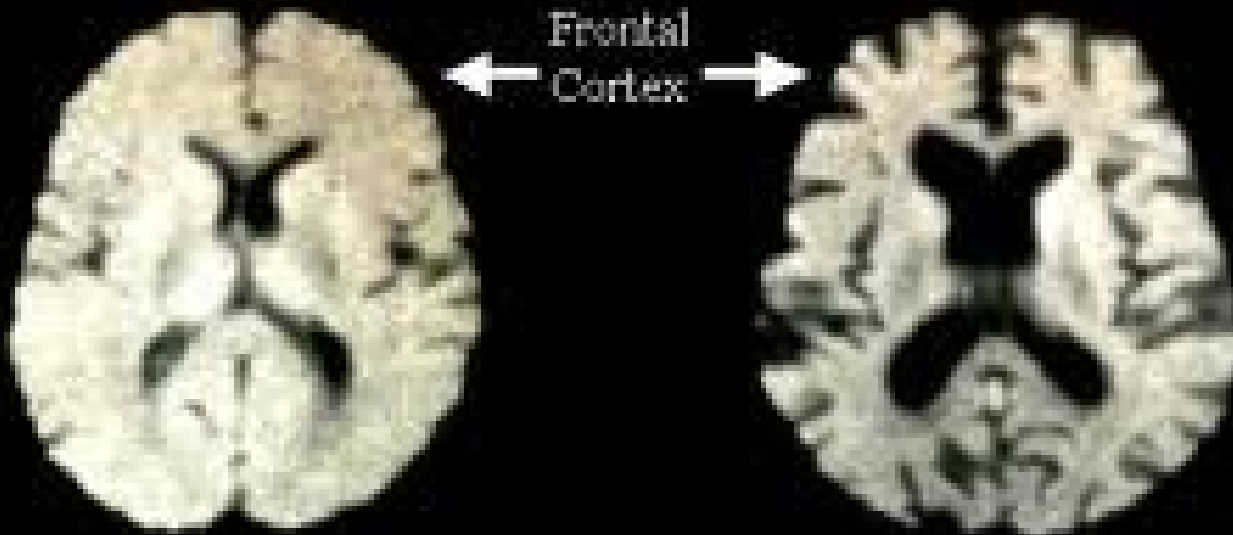
COMORBID ALKOHOLAFHÆNGIGHED

62

HUMAN BRAIN IMAGES

Moderate Drinker

Alcoholic

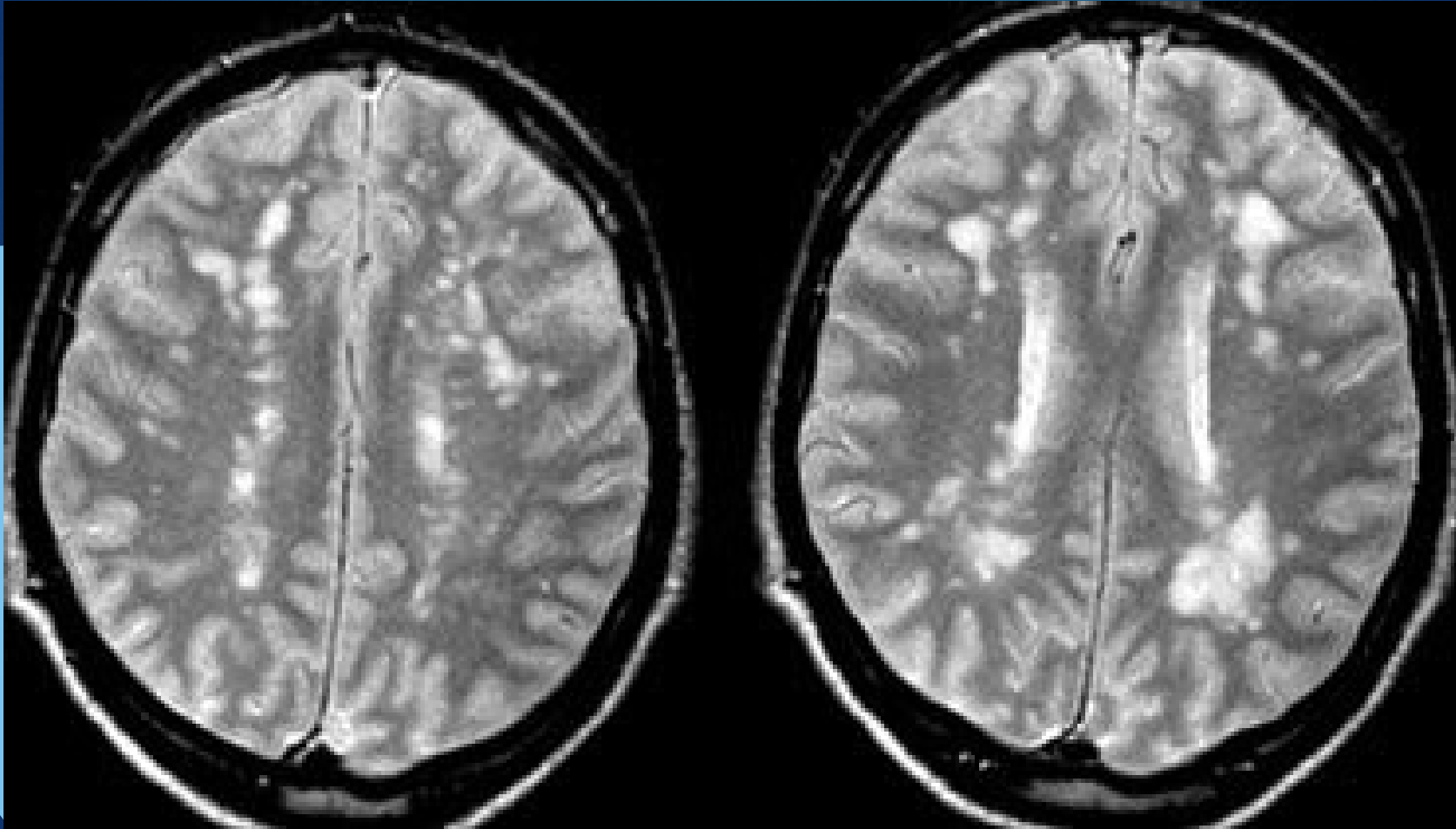
Axial magnetic resonance images from a healthy 57-year-old man (left) and a 57-year-old man with a history of alcoholism (right). D. Pfefferbaum

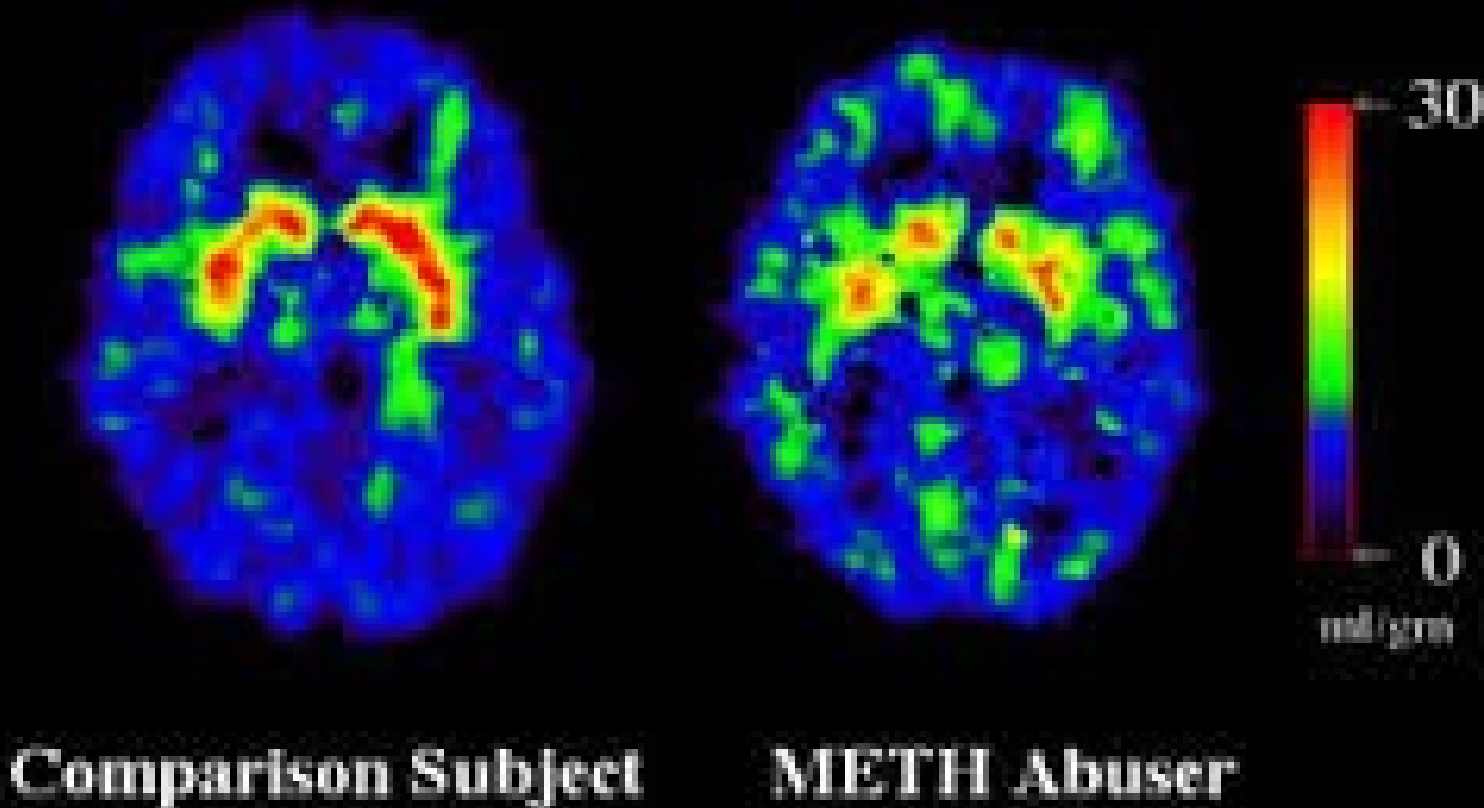
Cand. psych. Steen Guldager Socialpsykologisk
Center steen@socialpsykologi.dk
www.socialpsykologi.dk

COMORBIDITET AMFETAMIN, KOKAIN, O.L.

63

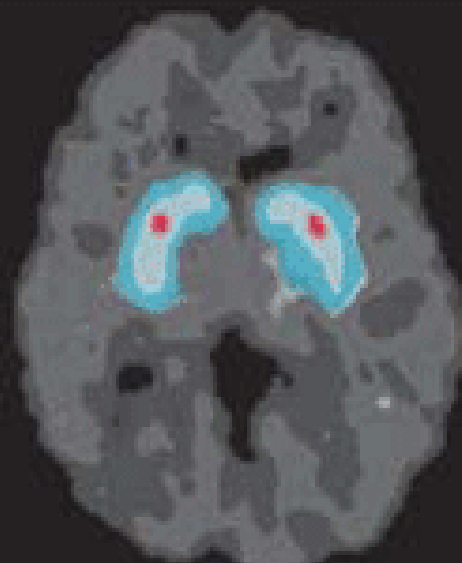
Loss of Dopamine Neurons After Heavy Methamphetamine Use

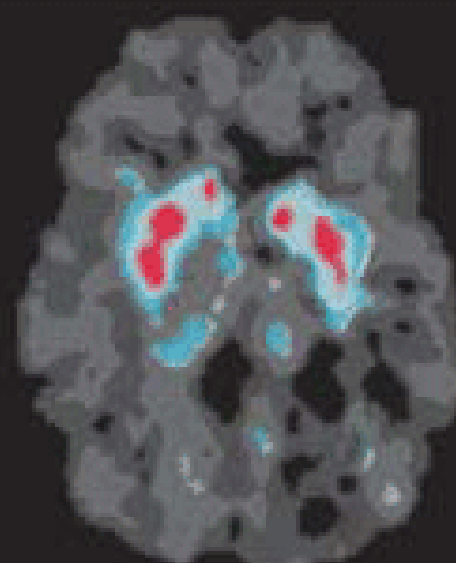
Source: Volkow, N.D. et al., *Am J Psychiatry*, 156(5), pp. 177-82, 2001.

Normal Control

**METH Abuser
(1 month abstinence)**

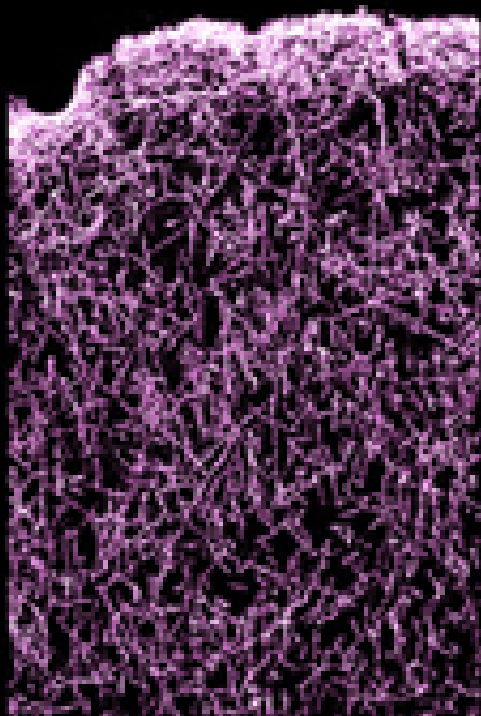

**METH Abuser
(24 month abstinence)**

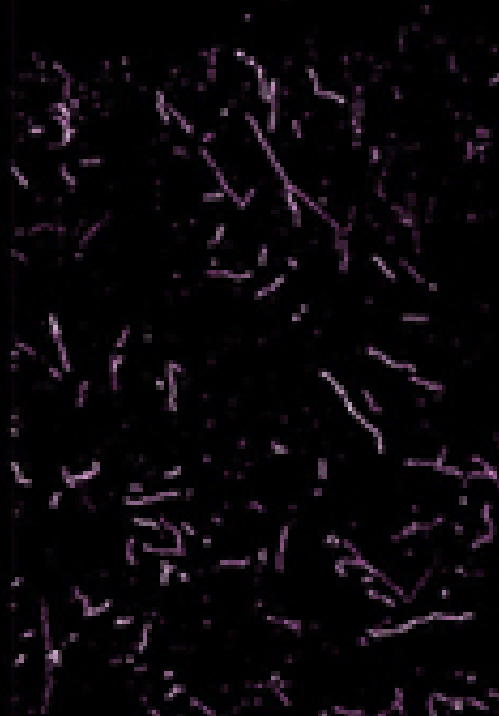
Source: Volkow ND et al., *Journal of Neuroscience* 21:9414–9418, 2001.

Serotonin Present in Cerebral Cortex Neurons

Control

2 weeks after Ecstasy

7 years after Ecstasy

